УДК 811.111’38
DOI: 10.31891/2415-7929-2021-22-8

ДМИТРОШКІН Д. Е.
Хмельницький національний університет

ЧИСЛІВНИКОВІ КОМПОЗИТНІ НОМІНАНТИ ІЗ КОМПОНЕНТАМИ ON, FOR, AND В СУЧАСНОМУ АМЕРИКАНСЬКОМУ СПОРТИВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

У статті проаналізовано композитні номінанти із компонентами on, for та and в сучасному американському спортивному медіадискурсі. Описані всі можливі структурні типи композит даного виду, подано принципи формування числівникових композит із компонентами on, for та and, а також наведено зразки їх вживання в мовленні спортивних коментаторів. Розглянуто граматичні функції, що виконують лексичні одиниці даного типу в реченні.

Ключові слова: композита, американський спортивний медіадискурс, компонент, числівникова композита, композитний номінант

DMYTROSHKIN D.
Khmelnytskyi National University

NUMERAL COMPOUND WORDS WITH COMPONENTS ON, FOR, AND IN MODERN AMERICAN SPORTS MEDIA DISCOURSE

American sports media discourse is characterized by an extensive use of compound words that contain numerals. Such lexemes not only express quantitative parameters, geographical location, names of athletes, but also form a specific lexical meaning, sometimes with stylistic coloring and can perform the function of a noun or adjective.

Six major types of compound word with numerals were defined in our previous research. In this paper, compound words with numerals that contain components ‘on, for, and’ have been studied. The analyzed lexical units containing component ‘for’ are characterized by fixed notions expressed by each numeral. The left (*first*) *numeral component expresses the number of successful attempts, shots, points scored, goals. The right* (*second*) *component expresses the number of attempts made, shots taken etc. It has been determined that the whole compound word either describes a person or expresses certain statistical data.*

The analyzed lexical units containing component ‘on’ are also characterized by fixed notions expressed by each numeral. The left (first) numeral component expresses the number of attacking players, while the right (*second*) *numeral component expresses the number of defending players. The whole compound word denotes a plying situation that develops in a specific moment of speech.*

The analyzed lexical units containing component ‘and’ do not have fixed meaning of each component. Eight structural types of such lexical units have been pointed out in the study. Numeral components can express a variety of notion most common being quantitative indices related to the playing situation (*attempt made and left, shots taken, distance covered, and points*). *The meaning of each numeral depends on the kind of sport while the compound word may perform the functions on a noun, adjective and even be a wholophrasal compound.*

Key words: compound word, American sports media discourse, component, numeral compounds, compound lexical unit

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв’язок з важливими науковими чи практичними завданнями

В американському спортивному медіадискурсі існує чимала кількість складних лексичних утворень, які включають в себе одну або більше числівникові основи: *2-for-6*, *one-on-one*, *third-and-out*. Підставою вважати ці лексичні одиниці складними є їх графічна форма – сполучення за допомогою дефісу або злитна форма написання. Такі сполуки не просто виражають певні кількісні параметри, географічне розташування, імена спортсменів, а формують конкретне лексичне значення, іноді зі стилістичним забарвленням, виконують функцію іменника, прикметника. З огляду на популярність спорту в Сполучених Штатах та широке використання спортивної термінології в повсякденному житті, лінгвістичні розвідки, зокрема дослідження числівникових композит в американському спортивному медіадискурсі стає все більш актуальним.

Аналіз досліджень та публікацій

Незважаючи на велику кількість лінгвістичних літературних джерел з теорії словоскладання, досліджувані типи структурно-складних утворень, які вирізняються високими кількісними параметрами функціонування в соціально-мовному спілкуванні американського соціуму і відіграють важливу роль в комунікативній системі американського варіанту сучасної англійської мови, досі залишаються недостатньо вивченими в соціолінгвістичному аспекті, зокрема в спорті. Чимало вчених здійснювали спроби опису складних слів. Серед інших розділів германістики словоскладання вирізняється значною кількістю досліджень продуктивних процесів утворення нових слів, зокрема в англійській мові (П.М. Каращук, О.Д. Мєшков, Д.І. Квеселевич, H. Marchand та ін.). Розвиток словоскладання простежується в напрямі збільшення діапазону реалізації його можливостей за рахунок розширення рамок нормативності та стандартності. Зростає роль комплексних способів породження інновацій, що свідчить про ускладнення когнітивних та ономасіологічних процесів (Ю.А. Зацний). В останні десятиріччя нові завдання та проблеми, а також шляхи їх вирішення привнесла когнітивна наука (В.В. Петров, В.І. Герасимов, В.З. Дем'янков,

R.W. Langacker та ін.), під впливом якої особливо інтенсивно проходить становлення нової парадигми знань у розвитку словотворення (О.С. Кубрякова, М.М. Полюжин М.Н. Башкуєва, Н.В. Квартич та ін.).

Формулювання цілей статті

Мета дослідження – проаналізувати складні лексичні одиниці, що містять в собі компоненти-числівники та прийменники, визначити основні структурні типи таких композитних номінантів та описати їм можливі значення.

Виклад основного матеріалу

В попередніх дослідженнях [1] ми дослідили можливі види та структурні типи композит із числівниковими компонентами в американському спортивному медіа дискурсі, серед яких виділяємо шість основних:

– тип 1: *0-for-4, two-on-two*;
– тип 2: *forty-million-dollar player, 7-ponit game*;
– тип 3: *fourth-and-goal, fourth-and-first-call*;
– тип 4: *3-2 game, 4-0 lead*;
– тип 5: *team-3rd*;
– тип 6: *7-footer, 200-pounder.*

У цьому дослідженні ми розглянемо перший та третій тип числівникових композит. Числівникові композити [4] в американському спортивному медіа дискурсі вже були об'єктом дослідження в попередніх наших дослідженнях, в яких ми детально вивчили їх структурні типи та лексичне значення. Необхідно зазначити, що після низки проведених досліджень, ми дещо змінили власний підхід до аналізу числівникових композит американського спортивного медіадискурсу, та вважаємо за доцільне розглядати числівникові композити із компонентами *on, for* та *and* як такі, що відносяться до однієї групи, оскільки лексично вони виражають схожі спортивні поняття та показники, а відрізняються лише типом числівника (кількісний – порядковий).

Характерною ознакою числівникових композит даного типу є використання прийменника *for* або *on,* або сполучника *and*, які поєднують дві числівникових основи, числівникову та займенникову основу, або числівникову та іменникову основу, розташовані, як правило, праворуч і ліворуч від прийменника/сполучника, відповідно до значення, закладеного в них.

Розглянемо числівникові композити із прийменниками *on* та *for*.

Як композита, така сполука часто виконує функцію іменника в реченні та виражає персональний результат спортсмена/команди або ігрову ситуацію, що склалася на момент мовлення. Наприклад: *6-for-9* (шість із дев'яти) *he is 6-for-9 tonight – сьогодні він завершив гру із показником влучних кидків 6 із 9*; *2-on-1* (два в один) *…and it's a 2-on-1 - … і це вихід два на одного*. В сучасному американському спортивному медіадискурсі спостерігаємо три структурні типи таких лексичних одиниць:

а. [num. + prep. (for) + num.] = N.
б. [num. + prep. (on) + num.] = N.
в. [num. + prep. (on) + pron.] = N.

де num. – це числівник, prep. – прийменник, pron. – займенник, N. – іменник.

В складних лексичних утвореннях типу *2-for-5, 3-for-7* 'права' числівникова основа позначає кількість спроб, яку виконав спортсмен, 'ліва' – кількість вдалих спроб, влучних кидків тощо. При перекладі вони означають буквально наступне: *2-for-5* – два з п'яти, *3-for-7* – три з семи. *Giambi came out with 1-for-7 to give himself a homer at his last at-bat – Джиамбі закінчив гру з поганим показником вдалих спроб один з семи, однак вибив хоумран в останній спробі*.

В окремих випадках, така лексична одиниця може виступати в реченні чимось схожим на означення, оскільки описує людину або об'єкт статистичними параметрами. Наприклад: *He is 2-for-2 with three-point shots. В нього два з двох влучних триочкових кидки.* По суті, даний вираз можна трактувати наступним чином: він гравець, який виконав два вдалих кидки із двох спроб. Тобто композита *2-for-2* описує людину, виражену займенником *he*. Однак, ми схильні вважати, що в даному реченні композиту *2-for-2* варто розглядати як частину складного іменного присудка (*is 2-for-2*), оскільки дієслово *to be* вжите з іменною частиною (*2-for-2* – статистика, статистичні показники, показник), яка позначає якість предмету, а у даному випадку людини (спортсмен, який характеризується такою статистикою на момент мовлення). Тому, до трьох запропонованих раніше структурних типів числівникових композитів з прийменниками *on* та *for* можемо додати ще один:

г. [num. + prep. (for) + num.] = CNP.

де CNP. – це складний іменник присудок (Compound Nominal Predicate).

Граматичні функції числівникових композит даного типу потребують більш детального вивчення у подальших дослідженнях

Значення та переклад таких лексичних одиниць та їхніх компонентів залежить від виду спорту та діяльності (у випадку використання їх за межами спортивного дискурсу). Так, композита *2-for-5* може позначати підсумковий індивідуальний або командний результат, статистику, успіх, невдачу. Числівниковий

компонент *2* може мати наступні значення: голи, очки, спроби, відповіді (вдалі, результативні, успішні). Числівниковий компонент *5*, відповідно, може позначати спроби, підходи, удари, кидки (виконані під час матчу). Необхідно також зазначити, що кількісні показники таких композит фактично є необмеженими. Обмежуються вони лише фізичними можливостями спортсменів та фізичними параметрами виду спорту. Так, для футболу чи хокею ці кількісні параметри варіюються в межах від 0 до 5 в середньому, оскільки це середні показники забитих голів у цих видах спорту (звичайно бувають і більші показники під час дуже результативних ігор), для баскетболу ці кількісні параметри можуть знаходитися в межах від 0 до 100 і більше, залежно від контексту та того, що позначається. Наприклад: *Kobe is 13-for-22 – у Кобі 13 влучних кидків із 22 спроб; the Lakers are 38-for-52 from the free-throw line – Лейкерс закинули 28 із 52 штрафних кидків.*

У випадку із числівниковими композитами, які включають в себе прийменик *on*, числівникові основи позначають не спроби, а кількість гравців з різних команд в певний момент гри, на певній ділянці майданчику, 'права' числівникова основа вказує на кількість захисників, 'ліва' – на кількість гравців, що атакують суперника. Таким чином, лексеми *two-on-one, two-on-two* перекладаються буквально так: два на одного, два на два. Такі складні лексичні утворення можна віднести до аппозиційних [5]. *They've got a breakaway chance with two-on-one challenge in the neutral zone. Опинившись вдвох проти одного захисника в середній зоні, у них з'явився шанс втекти на побачення з голкіпером.* They haven't been able to score in even two-on-two or three-on-three situation. *Вона так і не змогли забити жодного голу у рівних виходах два в два або три в три. The ducks have a low scoring percentage in two-on-three situations. У Качок низький відсоток реалізації під час виходів два в три.*

Необхідно зазначити, що кількісні параметри, виражені в таких композитах, є досить обмеженими. Як правило вони варіюються в межах від нуля до 3, в окремих випадках це можуть бути цифри 4 або 5, незалежно від виду спорту. *After scoring on the powerplay he added one in 5-on-5. Після голу в більшості він забив ще один у рівних складах* (5 на 5 позначає рівні склади в хокеї). *You really don't have much chance at 4-on-1 breaks. Коли суперник виходить на тебе чотири на одного, шансів у тебе малувато.*

У складі таких сполук можливе, також, використання неозначеного займенника *none* замість правої числівникової основи, який буквально перекладається як нуль, жоден (відсутність захисників). Перший числівниковий компонент завжди позначає атакуючих гравців. *Oh, what a nice pass for Gionta. Gionta and Elias, two-on-none, they score! Ох, який пас на Джіонту. Джіонта і Еліаш – вдвох на одного голкіпера, гол*! Такі числівникові композити використовуються лише в ігрових видах спорту, як правило там, де є ворота. В такому випадку така лексема позначає вихід віч-на-віч або сам-на-сам із голкіпером. Відповідно, кількісні параметри, виражені такими лексемами, є ще більш обмеженими, ніж у попередньому випадку і фактично ніколи не перевищують *3*. Більше того, числівник *one* теж ніколи не вживаються в складі таких сполук. Коментатори не вживають вираз *1-on-none*, оскільки в спортивній термінології є поняття *breakaway*, яке позначає вихід одного гравця на голкіпера суперника. Таким чином, кількісні параметри, виражені такими композитами, фактично зводяться до *2* і *3*. *Stevens blocks the shot at the blue line and it's a 3-on-none for the Devils. Стівенс блокує кидок на синій лінії і Дияволи втрьох тікають на голкіпера суперника*.

Іноді можливе використання таких лексем в якості означення. В такому випадку композита завжди передує іменнику, який вона описує та наділяє кількісними параметрами. Структури таких лексичних утворень можна зобразити наступним чином: [num. + prep. (on) + num.] = A. + noun, або [num. + prep. (on) + pron. (none)] = A. + noun. Наприклад*: a 2-on-none goal – гол при виході вдвох на голкіпера, а 3-on-1 break – вихід три на одного*.

В деяких попередніх приклад можна було спостерігати таке вживання композит даного типу. Головною різницею між такими композитами, що функціонують як іменник та як означення є наявність іменника після них. Тобто, висловлювання може закінчуватися на такий композит, який, по суті, самостійно функціонує в реченні, передає значення ігрової ситуації та виступає іменником, або ж така композита вживається із іменником, який вона завжди описує і виступає як означення. Наприклад: *…great stickcheck and turnaround pass, and it's a 2-on-1 – чудова гра ключкою в захисті і відмінний пас з розвороту, і це вихід два в одного; finally they were able to score in a 2-on-1 situation – нарешті їм вдалося забити гол при виході два в одного; this 3-on-1 goal helped him become the leading scorer in the league – цей гол після виходу три в одного вивів його на першу стрічку серед бомбардирів у лізі*.

На відміну від вищезгаданих композит, складні лексичні утворення із компонентом *and* можуть мати дещо ширший ареал значення, залежно від виду спорту, у якому вони використовуються, а також мають значно більший набір структурних моделей, які у стислій формі виражають ігрову ситуацію на спортивному майданчику, командну тактику, побудову тощо. Наприклад: *It's a fourth-and-goal for the Colts. У Кольтс четвертий даун та остання спроба, щоб набрати очки. Brady is sacked and its second-and-long for the Bucs. Брейді завалив захисник і тепер у Піратів другий даун та багато ярдів до першого*.

Проведене дослідження дозволяє нам виділити наступні структурні типи числівникових композит із компонентом *and*:

а. [num. (ordinal) + and + num.] = N.

б. [num. (ordinal) + and + Adj.] = N.

в. [num. (ordinal) + and + N.] = N.

г. [num. (ordinal) + and + num. (ordinal)] = N.

д. [num. + and + Adv.] = N.

є. [num. + and + num.] = N.

ж. [num. + and + (num.) + N./comp. N./noun cluster] = N./A

з. [num. + and + num. + components] = WhPh.

де num. – це числівник, Adj. – прикметник, comp. N. – складний іменник, components – два і більше компоненти, які можуть бути представлені іменником, прислівником, прийменником, прикметником тощо, Adv. – прислівник, WhPh. – голофразис

У композитах із компонентом *and* типу А, Б, В перший компонент завжди виступає порядковим числівником і позначає кількість даунів (спроб), набраних командою. Другий компонент, що може бути виражений числівником, прикметником або іменником виражає кінцеву мету, ціль, норматив, який необхідно виконати команді для просування м'яча вперед або набору очок. Вживання таких складних лексичних одиниць характерне для американського футболу, де ігровий процес виражається саме такими параметрами. Так, наприклад, *third-and-two* – ігрова ситуація, коли у команди що атакує третій даун (спроба) і залишається пройти два ярди; *fourth-and-long* – четвертий даун і залишається пройти багато ярдів (long вживається спортивними коментаторами для позначення 11 і більше ярдів); *first-and-goal* – перший даун і занесені очки (ситуація, коли до залікової лінії лишається менше десяти ярдів, а успішна реалізація чотирьох спроб призведе до набраних очок). Іноді іменниковий компонент вживається у формі множини, наприклад *third-and-inches,* де *inches* зберігає своє буквальне значення – дюйми і використовується американськими коментаторами для позначення дуже малої відстані (менше одного ярда). Українською такий вираз можна перекласти як третій даун та лічені сантиметри.

Композити типу Г фактично ідентичні із композитами трьох перших типів, однак другий компонент, що завжди представлений порядковим числівником, позначає спроби команди суперника. Так, у виразі *fourth-and-first* перший числівниковий компонент позначає спроби команди, що атакує, а другий числівниковий компонент – спроби її суперника. Саме же вираз використовується для позначення переходи м'яча від однієї команди до іншої. Наприклад: *Rodgers on fourth down, from the pocket, long shot to Adams. Pass is incomplete and its fourth-and-first. Роджерс, на четвертій спробі, у конверті, довгий пас на Адамса. Невдало і м'яч переходить до суперника.*

Іноді у складі числівникових композит із компонентом *and* може використовуватись прислівник, як правило out (тип Д). Така композита завжди виражає вибування гравця або команди з гри, або ігрового моменту, наприклад: *Kershaw strikes him out with a nice slider inside for a three-and-out. І Кершоу вибиває його чудовим слайдером по ближній зоні. Три кидки і до побачення*!

Кількісні числівники із компонентом *and* (тип Є) завжди виражають набрані бали, голи, очки. Сам же компонент *and* позначає додавання (фактично його можна замінити словом plus). Наприклад: *1-and-1* – одне очко плюс іще одне (завдяки фолу суперника). Сам вираз можна перекладати просто як «додатково набрані очки».

Наступна група числівникових композит представлена складними лексичними утвореннями, в яких компонент *and* поєднує порядковий числівник і кількісний числівник разом зі складним іменником або іменниковою конструкцією (*three-and-four-reciever set* – побудова у три ресивери із підключенням четвертого під час атаки). Іноді такі композити утворюються без кількісного числівника, наприклад *two-and-a-half count* – буквально, за мить до нокауту. В обох випадках композита виконує функцію означення в реченні, оскільки описує поняття, виражене іменником. Компоненти, що вираженні числівниками можуть виражати різні кількісні параметри, в залежності від виду спорту. Це може бути кількість гравців, рахунок, набрані очки.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі

Останній тип числівникових композит із компонентом *and* є голофрастичними конструкціями. Такі композити часто вживаються спортивними коментаторами для надання гумористичного ефекту, наприклад *3-and-2-what's-he-gonna-do – рахунок 3-2, і що ж він зробить*? У таких конструкціях компоненти, що вираженні числівниками завжди виражають рахунок, або статистичні дані спортсмена, які є важливими саме для даного ігрового моменту.

Таким чином, необхідно зазначити, що всі композити даного типу є виключно оказіональними. Вони не закріплені у лексикографічних джерелах і постійно змінюються відповідно до кількісних параметрів, які вони виражають, та зміни ігрової ситуації. При цьому їхня структура завжди залишається незмінною. Американський спортивний медіадискурс насичений різними типами композит, які раніше не були вивчені лінгвістами та характеризується появою та використанням нових шляхів основоскладання. Саме тому, в подальшому варто приділити більше уваги саме цьому дискурсу для більш ґрунтовного дослідження сучасної англійської мови. Дане дослідження створює перспективи для подальших розвідок в композитології англійської мови та дає підґрунтя для створення цілком нової класифікації композит в англійській мові, яка б охоплювала зазначені у нашому досліджені аспекти осново складання.

Література

1. Дмитрошкін Д. Е. Композитні номімнати з основами-числівниками в американському спортивному дискурсі. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2017. Вип. 15. С. 17-24

2. Омельченко Л.Ф. Особенности английской композитной номинации. Тези доповідей Всеукраїнського наукового форуму Сучасна англістика: Стереотипність і творчість. 2006. №45. С. 134–139

3. Фесенко І.М. Спортивна термінологія сучасної англійської мови та її лексикографічний опис (на матеріалі тенісної термінології). Нова філологія. № 46, 2011

4. Elementary Pali Compound Reference Sheet [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.lioncity.net/alanmcclure/resources/Pali_compounds.htm

5. Spencer A. Morphological Theory: An Introduction to Word Structure in Generative Grammar. Cambridge: Cambridge University Press. 1991. 267 p.

References

1. Dmytroshkin D. E. Kompozytni nomimnaty z osnovamy-chyslivnykamy v amerykanskomu sportyvnomu dyskursi. Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva. 2017. Vyp. 15. C. 17-24

2. Omelchenko L.F. Osobennosty anhlyiskoi kompozytnoi nomynatsyy. Tezy dopovidei Vseukrainskoho naukovoho forumu Suchasna anhlistyka: Stereotypnist i tvorchist. 2006. №45. S. 134–139

3. Fesenko I.M. Sportyvna terminolohiia suchasnoi anhliiskoi movy ta yii leksykohrafichnyi opys (na materiali tenisnoi terminolohii). Nova filolohiia. № 46, 2011

4. Elementary Pali Compound Reference Sheet [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.lioncity.net/alanmcclure/resources/Pali_compounds.htm

5. Spencer A. Morphological Theory: An Introduction to Word Structure in Generative Grammar. Cambridge: Cambridge University Press. 1991. 267 p.